

I. kötet.

1888. Deczember.

12-ik szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Üdvözölve légy karácson!

Mikor a hegy koronája, zöldje
Lehajlik a pusztává lett völgybe;
Fenyő ága házunkban is zöldel,
S szívet, lelket vidámsággal tölt el...
Üdvözölve légy karácson!

Mikor az ég angyalai itt lenn
Szétjárnak a szeretet meziben,
S mindenféle ajándékot visznek
Örö mire nagyoknak és kicsinyeknek...
Üdvözölve légy karácson!

Mikor újul lelkünkben az emlék,
Hogy a Jézus e napon születék,
Ki a mennyet a földre lehozta,
Millióknak boldogságot osztva...
Üdvözölve légy karácson!

Jelen számot egy fél ivvel megbővitettük.

Békés Gáspár.

(1520—1579.)

Kornyáti Békés Gáspár, kinek arczképét itt bemutatjuk, egyike volt kora legnagyobb államférfiainak! Politikai szereplése Erdélyben játszódott le, azon kis Erdélyben, mely az anyaországtól a mohácsi vész után elvált ugyan, de azért így elszakadva is, hatalmas bástyája volt a magyarság fenntartásának, és a mely így elszakadva — minden kicsinyége mellett is — tekintélyt tudott magának kivívni az államok sorában. Hogy azonban ez lehetségessé vált, azt részben nagyhirű fejedelmeinek és államférfiainak köszönheté.

Ily kitünő államférfiut mutatunk be — Békés Gáspárban, ki János Zsigmond fejedelemnek, mondhatni a jobb keze volt.

Kornyáti Békés Gáspár, békésvármegyei törzsökös nemes családból származott 1520-ban. Atyja Békés László, lugosi alparancsnok volt. Békés Gáspár, kora ifjúságában Petrovich Péternek volt nemes apródja, mely férfit a Zápolya-háznak volt hű hadvezére. Petrovichnak annyira megtetszett az ifju Békés, kinek nagy tehetségeit nem győzé eléggé méltányolni, hogy halálos ágyán, a körülötte levő Izabella királynőnek, mint János Zsigmond anyjának, és magának János Zsigmondnak a legmelegebben ajánlotta, s tanácslá, hogy helyette mindketten, mind a tanácskozásban, mind a hadviselésben kizárólag csakis reája hallgassanak.

Békés valódi szereplése a Petrovich halálával kezdődött; jóltevője helyét teljesen ő foglalta el a fejedelmi udvarnál, s nem volt az egész Erdélyben férfit, ki tekintélyre, gazdagságra nézve versenyezhetett volna vele. Azért hivatkozunk gazdagságára is, mert a fejedelmi kegy folytán, teméntelen jószághoz jutott, melyhez hasonlival egyetlen erdélyi főúr sem dicsekedhetett.

Békés még csak 37 éves volt, midőn 1557-ben Petrovich ajánlára, a fejedelmi udvarba került. Rövid pár év alatt, az egyszerű nemesből, főnemes lett s mondhatni Erdély fejedelme, mert János Zsigmond az ő tanácsának kihallgatása nélkül semmit nem tett.

Békés a mint kezébe vette az ország kormányzatát s főképp a közügyek vezetését, első czélul mindjárt azt tűzé maga elé: hogy egyítse János Zsigmond kezében Erdélyt és északkeleti Magyarországot, melyet a nagyváradi béke különben is 1538-ban Zápolya Jánosnak juttatott. Hogy ezen tervét kivihesse, a portát akarta első sorban szövetségesül megnyerni; de ugyanekkor gondoskodott arról is, hogy a felsőmagyarországi elégedetlen urakkal is a titkos szövetség megköttesék. E két szövetséggel remélte Békés terveit megvalósítani. Felső-Magyarországon ez úton a mozgalom kitérését biztosra vette, melynek segélyére menne ő fejedelme hadával, s esetleg hátok megett állana a nagy török haderő is, melylyel Miksa a végén is képtelen volna megküzdeni.

Békés terve azonban nem sikerült! Mert a míg ő Konstantinápolyban időzött, a török segítség kinyerése végett, — azalatt a lázadás az Erdélyhez tartozó magyarországi részekben 1564 őszén kitört. János

Zsigmond azonnal a lázadók segélyére ment; de a kezdetben való győzelmeket csakhamar vereségek válták fel, s kénytelen volt békealkudozásokat kezdeni Miksával. A tárgyalás eredménye a szathmári béketerv lett, a melynek megerősítésére János Zsigmond két követet küldött Bécsbe. Időközben hazajött Békés, meghozva a porta részéről való

segítség híré, mely hirre János Zsigmond azonnal futárokat küldött Bécsbe menő követeihez, hogy térjenek vissza, mert a szerződést nem kívánja megerősíteni.

A porta Békésnek tett ígéretét megtartá, s 1566-ban nagy haddal Magyarországra tört Szolimán. János Zsigmond Nándorfehérvárnál várta be Szolimánt. Itt a sereg megoszlott. J. egy tatársereget is kapott, mellyel Tokajt foglalta el, egy másik török hadosztály Gyula felé ment, maga Szolimán pedig Szigetvárt vette ostrom alá. Szolimánnak Szigetvár alatt történt halála véget vetett a további háborúnak, s Miksa a törökkel nyolcz évre szóló békét kötött, mely békével Békés Gáspár nagyratörő tervei — megsemmisültek.

Békés éles eszével csakhamar átlátta, hogy a török segílyre egyhamar többet nem számíthat, már csak az új szultán békés természeténél fogva sem. Ez okból újból a nemzeti felkelésbe veté reményét, mint mellyel megvalósíthatja politikáját, a nemzeti királyság helyreállítását. Terve tehát az volt, hogy a magyarországi elégületlenséget felhasználva, Felső Magyarországot lázadásra bírja és a német uralom alól felszabadítva, János Zsigmond mint választott magyar király alatt egyesítse Erdélylyel. A mit tehát a török segílytől hiába várt: maga erején óhajtott végrehajtani, a törökök egyszerű jóváhagyását tartva csak fenn.

A Békés által nagyban pártolt összeesküvés azonban nem maradt titokban, a terv felfedeztetett, s a főbb vezetőket Miksa elfogatta. Ezzel dugába dőltek Békés merész tervei. A magyar összeesküvés meghiúsulása más fordulatot adott Békés eddig követett politikájának. A törökben csalódott, Erdély helyzete pedig — két hatalmas állam közé ékelve — olyan volt, hogy szövetséges nélkül, magára hagyatva fenn nem állhatott. Ő a török védnökség helyett a császár védnökségét választá ezentulra. E politikájának hamar megnyeré fejedelmét, s nagy nehezen a törökök felé hajló párt vezérférfiait is. E célból osztrák főhercegnőt óhajtott fejedelme részére megnyerni. Békés e részben Miksát teljesen megnyeré tervének, valamint megköté a speyeri szerződést is 1570-ben, mely több magyarországi megyét ada János birtokába. Azonban János Zsigmondnak osztrák főhercegnővel való megházasítása nem sikerülhetett, 1571-ben bekövetkezett halála miatt.

Békés Gáspárra vést hozó volt János Zsigmond halála! mert a midőn ő azt nagy későn Bécsben megtudta, a hova fejedelme érdekében ment, — azalatt vetélytársa Báthory a maga részére hódítá a nemesség nagy részét. Azzal izgatott Báthory pártja Békés ellen, hogy Erdély önállóságát a császárral kötött speyeri egyezés által eladta. Ez izgatás eredménye az lett, hogy a török párt újból többségre jutott. A két párt közt az volt a különbség, hogy a szultán védnöksége szabad fejedelemséget jelentett, mert a fejedelemválasztásról fermánt kapott az ország 1568-ban; a császár fennhatósága ellenben kormányzó vajdasággal lett volna összekötve.

Ez azonban csak látszólag volt így még akkor, mert a fejedelemválasztás puszta formaság volt, mennyiben a porta előre kijelölő jelöltjét s más fejedelem nem lehetett, a mint azt Báthoryval is megtevé. És azon vád, mellyel Békést illették, hogy a császár fennhatósága alá adá Erdélyt, titokban Báthoryt is épp így illeti, mert míg nyíltan a szultán fennhatóságát ismerte el, addig titokban letette a hűségesküt a magyar királynak is a speyeri egyezséget pártoló tanácsurak előtt. Míg tehát Békés, később nyíltan tevé a német szövetség fennhatóságát politikai dogmájává, addig Báthory azt csak titokban tevé magáévé, a törököt sokkal erősebbnek tartván, hogysen azzal szakítani mert volna. Holott Békés épp ezért volt törökellenes, mert annak hatalmától féltette Erdélyt, nehogy egyszer csak hódoltsággá tegye, Magyarország egy részének mintájára, miként e felett a portán nagyban kezdettek már gondolkozni. Ő a némettől nem tartott annyira, mint a töröktől, melynek hadserge nagyon is közel feküdt Erdélyhez, akár ha a szomszéd Oláhországra tekintett, avagy a nagyváradi pasa haderejét vevé tekintetbe.

Békés ellen tehát nagy izgatás folyt távollétében, mihez a személyes ellenszenv is járult, hogy az alig valamivel bíró férfiú oly nagy hatalomra jutott. S ez izgatások eredménye az lett, hogy midőn Békés Erdélybe visszajött, a maga javára már nem sokat tehetett, s Báthory Istvánt választák nagy többséggel fejedelemmé meg.

Békés e választásba nem nyugodott belé, hanem párthiveivel folyvást demonstrált Báthory ellen; Békést a Bécsi udvar, Báthoryt a török pártfogolta. Végre a két fél nyílt csatára kelt egymás ellen. Békés egy nagy haddal tört Magyarországból Erdélybe, s 1575. július 7-én Radnót alatt a két sereg megütközött egymással, Békés teljes vereségével végződve az. E véres ütközetben sokan veszítették életüket. Mind Báthory, mind Békés nagy bátorságot tanusítottak.

Báthory győzelmét nem késett kizsákmányolni. A Békés pártiak üldözőbe vétettek, s nem kevesebb mint 43 főur végeztetett ki, 34-nek orra, füle vágatott le. Ez ütközettel a Békés csillaga is teljesen lehamnyatlott; holott ha János Zsigmond halála, Erdélyben találja, kétséget sem szenved, ő lesz a nyertes fél, — Báthory nem sokra ment volna párthivek szerzésében ellene. De a szentpáli ütközet, nem csak Békésre volt vészthozó s ellenfelére nevezetes; hanem az korszakot alkott Erdély történelmében is. Innen kezdődik Báthory Istvánnak a császártól független fejedelemsége s a Báthory-ház hatalmi emelkedése.

Békés a szerencsétlen ütközet után Magyarországra menekült; de mert a császár pártfogását elveszté, kénytelen volt Lengyelországra menekülni. Itt egy évig volt részben fogva, majd szabadon bocsátva. De mert nagy aktiót fejtett ki Báthorynak lengyel királylyá való választása ellen, e pártnak ellene való böszültsége miatt, menekülnie kellett Lengyelországból. A Táttra aljában, Kézsmárkra huzódott — nagy szegénységben élve. Békés terve az volt, hogy miután a lengyelek két pártra szakadtak, s az egyik párt Báthoryt választá lengyel királynak meg,

a másik Miksa császárt, ebből háboru lesz a mi az ő tényleges közreműködését fogja maga után vonni. Ez okból követet küldött a császárhoz, sürgetve segílyt az Erdélybe való beütésre. Ezzel ő először azt akarta elérni, hogy Báthoryt Lengyelországba való menetelében feltartóztassa, — ez volt hite szerint a császár érdeke; másodszer, hogy Erdélyt elfoglalja, — ez volt az ő érdeke. Miksa azonban tanácsát nem merte elfogadni, mivel a török tudtul adá, hogy Báthoryt a lengyel trónon védeni fogja, Erdély megtámadását pedig meg nem engedi. Békés ezzel utolsó reményét is elveszté, hogy sorsa jobbra fordulhasson; a nyomor is teljesen megtöré, úgy, hogy veszélyes betegségbe esett Kézmárkon, mialatt vetélytársa, Báthory fejét, 1576. május 1-én a lengyel korona diszitette. Nyomorult állapotát még súlyosbitotta az is, hogy ágyban fekvő betegsége mellett is, parancs ment Miksától hozzá, Kézmárk azonnali elhagyására, okadatolva e szivtelen rendeletet azzal: hogy a szultán kívánja ezt így. E hálátlanságon Békés elkeseredve, bárati jobbot nyujtott Báthory felé; ki miután célját már úgy is elérte, kész örömmel ragadta azt meg.

Békés csillaga, a mint Lengyelországba vánszorgott nagy betegen, — ismét feljött. Valamint egykor János Zsigmondnak, úgy most Báthorynak ő lett a mindenható tanácsosa. Tanácsa nélkül semmit nem tett Báthory. És ha erdélyi javait nem is kapta vissza, pótolva lett ez kész pénz által. Sőt midőn tervelték Báthoryval, a magyar korona megszerzését, ez viszont neki az erdélyi fejedelemség megszerzését tevé kilátásba.

De nem csak mint államférfi tüntette Báthory mellett ki magát, ki előtt még a büszke lengyelek is meghajoltak, hódolva a láng-észnek; hanem mint hadvezér is, babérokat szerzett királyának! Ugyanis mint főhadvezér, az oroszok ellen az 1579-iki évben fényes győzelmet vivott ki, különösen nevezetes volt Polock várának a bevétele, mely kizárólag csakis Békés érdeme volt, s mely európai hirnevet adott neki a hadvezetés terén is. A lengyel történetírók magasztalással emlékeznek meg Békés e hadi tetteréről: „Ágyui mellett evett, ott aludt, a legveszélyesebb helyeken járt“ — írta az egyik lengyel kronikás róla. De a zord idő s a fáradalmak megrontották egészségét, — betegen ment haza, az oroszok felett vivott nagy győzelme után, a király kedvencz mulató helyére — a litván Grodnóba, hol királya oldala mellett, 1579. november 7-én meghalt.

Halálos ágyán a király gondjaiba ajánlotta nejét s két fiát: Gábort és Lászlót. Magára nézve végső óhaja az volt, hogy a Vilna felett emelkedő s az e célra előre kiszemelt halmon temessék el.

Valamint azon időben az erdélyi magyarság legtöbbsze, úgy ő is követve János Zsigmond példáját, az unitárius vallás híve volt.

Nem kevés volt az a szolgálát, a melyet Békés az unitárius vallásnak tett. Még János Zsigmond életében megkezdette szereplését. A nagy-váradai disputációban 1579-ben, mint a király megbizottja szerepelt. Ő nyitotta meg a gyűlést ilyen intellemmel: „csendességgel és keresz-

tényi szeretettel legyen a disputacio, s mind ő felsége személyét, mind pedig ti magatokat is megbecsüljétek.“ Ő tűzte ki a vitatkozás pontjait, s vitatkozás alatt sokszor szólott közbe útbaigazítólag és mérséklőleg s néha mégeczáfolólag is. A János Zsigmond halála után Békésben volt az unitáriusok fő bizodalma, s méltán, mert mind tudománya, mind vagyoni ereje nagy biztosíték volt. Dávid Ferencz már 1571-ben neki ajánlá egy könyvét az Isten egységéről, ily szavak kíséretében: „Akartam pedig te nagyságodnak ajánlani az én írásomat, mert azelőtt is forgott ez vetélkedésben és az Isten az igaz ítéletnek lelkével megajándékozta.“

A politikai küzdelem csaknem teljesen elvonta idejét egyházától. Hitfelei jó reménnyel küzdöttek és estek el oldala mellett. A sors különös játékaként, az ő halála után nyolcz nappal következett a Dávid Ferenczé Déva várában.

Ürmössy Lajos,

Kepe megváltás.

II.

Előbbi elmélkedésem rendén*) azt mondtam, hogy a kepe az egyes hívek egyéni, tehát az egyes hívek egyesületeinek — az egyes ekklesiáknak — az ügye. Ez elvvel ellenkező minden mozgalmat, minden módot, a vallásszabadság ellen elkövetett merényletnek tartok. Idegenkedem róm. kath. atyánkfainak azon tendenciájától, hogy az általok ugynevezett párbért — papbért, valamint ev. ref. atyánkfiai azon mutatkozó hajlamától, hogy domesticájok ügyét, az állam köztisével szándékoznak intézni; de annál nagyobb tisztelettel adózom az erdélyi róm. kath. megye püspökének, a ki valódi szabadelvűséggel a maga áldozatával kezdette meg s adott példát arra, hogy egyházmegyéje maga rendezze a papbér ügyét.

Nekünk is magunknak kell a kepe megváltani. Csekély vagyoni erőnk ne riasszon vissza, ez nem akadály. Ha erős akaratumk van kezdeményezni, s kitartásunk, ugy ha magunk nem is, de gyermekeink valószínűleg, unokáink pedig bizonyosan mentesítve lesznek a kepe fizetéstől, s ekklesiáink is virágozni fognak.

Akarat, kitartás és idő nagy mesterek, nagy alkotók. Példa erre belső embereink nyugdíjintézete.

Előtt 14 évvel előregedett papjaink és tanítóink kepejük egyharmadával mentek nyugalomba, magok nyomorogtak; nyomorogtak a kepejükben megrövidített papok és tanítók; a betegség vagy más csa-

*) „Unitárius Közlöny“ 7—8. sz. 134 1

pás miatt munkaképtelenné váltak pedig, valamint az elhalálozottak gyermekei és özvegyei nyomoruság gyermekei voltak. Ez előtt 12 évvel sürgettem a belső emberek nyugdíjintézetének megalapítását; munkába vettük, s már néhány év óta, előregedett és munkaképtelenné lett belső embereknek, bár szerény, de biztos nyugdíjt, az özvegyeknek és árváknak segélyt tud nyújtani az intézet, s határozottan állíthatjuk, hogy jelen rendszerében megtartva, bölcsen segítve a jelen szükségén s okosan munkálva a jövőt, ez intézet 20—30 esztendő múlva, kiszolgált papjainknak csendes, gondtalan öregséget biztosít, a nyomorultaknak, özvegyeknek és árváknak gyámola és gondviselője lesz. Ez intézet ily módon való megalapítása érezhető terhet senkire sem rótt.

E példa után indulva, bizalommal kezdetünk a kepe megváltáshoz is.

Vegye számba mindenik ekklésia a módokat és eszközöket, melyekkel a kepe megváltási tőke megteremtésére rendelkezhetik.

Legbiztosabb alap első sorban a földbirtok.

Összes ekklésiáinknak a kezünkben levő adatok szerint mintegy tizezer hold fekvő birtokuk van. Igaz, hogy ennek nagyrésze a belső emberek használatában van, mint fizetésök egyik része. Azonban bölöni ekklésiáinknak, melyben a kepe már meg is váltatott, a vagyonának, valamint a püspöki vizsgálat alatt álló ekklésiáknak, hol különben sincs kepezés, a kivételével, Háromszék, Udvarhely, Felső-Fejér, Keresztur, Maros- és Torda Aranyos körüli ekklésiáink az 1887. évben földbirtokaikból 15,364 frt 33 krt vettek bé, s ha ebből levonjuk az általuk fizetett 2678 frt 70 kr. egyenes és ennek ötödét 535 egyenértékű, együtt 3213 frt adót, a megmaradó 12,215 frt oly jelentékeny összeg, melyet méltán lehet tekintetbe venni, ha bár ez csak nyers bevétel s ezt a kiadási rovatban hasonlóan jelentékeny összeg terheli.

Kellő hasznot vesznek-e az ekklésiák földbirtokaikból. Erre csak a helyi viszonyok részletes ismeretével lehetne felelni.

Részemről nem vádoskodom. Abban sem botránkozom meg nagyon, ha a hivek az ekklésiák vagyonát magokra nézve némi előnnyel használják; de úgy, hogy az ekklésiák nyilvános rövidséget ne szenvedjenek. Bé kell azonban vallanom, miszerint vannak esetek, hol az ekklésiák, nagy rövidséget szenvednek; tudok ekklésiát, mely majdnem ezer hold havasi birtoka után alig kap holdanként 10—15 krajczárt; másfelől azt is látom az ekklésiák számadásaiból, hogy gazdaságuk,

földjeik művelése, pénzbe, még pedig sokacskába kerül. Lehetséges tehát az, hogy az ekklesiák nem vesznek kellő hasznot földbirtokaikból.

Háromszék köri ekklesiáinknak van legtöbb és legbecesebb földbirtokuk, s ezek nagyobbára haszonbéri rendszer szerint használják. E rendszert fogadták el Udvarhely körben a nagyobbacska földbirtokkal bíró ekklesiák. E rendszert nem tartom jónak; alig három-négy ekklesiáinknak van annyi vagyona, hogy maga azzal ne bírassan; de rosznak tartom a haszonbér rendszert, kivált azért, mert ezáltal a földbirtok becset megadó tényező — a munka — értem az egyes hivek munkaerejét, elvesz; ez pedig megadva és számításba véve jelentékeny tényező.

Tegyünk számítást.

A föld és fekvő birtokokból a hét körben befolyt 15,364 forintból a belsőségek, házak és malmok után befolyt jövedelmeken kívül igen jelentékeny rész erdőkből folyt bé; a mi mutatja, hogy az erdőbirtok mennyire becses testületekre, s így ekklesiáinkra nézve is; s mutatja egyszersmint, hogy korábban az ekklesiák erdejét a hivek magokkal közösöknek tartván, ebben rövidítették meg inkább az ekklesiákat. Elismerem ugyan, hogy utóbbi években magok az ekklesiák megértvén erdeik nagy fontosságát, azokat jobban kezdték gondozni s előnyösebben értékesíteni. Azonban az erdőknek igazi becset, az országos erdőtörvény fogja megadni, ha az bölcsességgel és jóakarattal hajtatik végre. Egy példa elég lesz ennek feltüntetésére. Szentgericzei szép ekklesiáinknak mintegy 37 hold erdeje van a birtokív szerént; az üzemterve — ha jól emlékszem — husz fordát állított meg; tehát egy évben egy és hét huszadrész holdat értékesít. Erdejét kepeváltási alapul határozta fordítani. Az 1887. évben 159 frtra adott el fát s azt az összeget takarékpénztárba is tette. Nem veszem számításba, hogy az esztendők haladtával minden évben korosabb, tehát az előbbinél értékesebb fát vág és ad el; nem veszem tekintetbe, hogy értékpapiroknak alkalmas időben való vásárlásával több kamat jövedelmet eszközölhet; csak 5 százalékot veszek, s azt hogy 25 évig minden évben annyit tőkésít erdejéből a meghatározott célra, mint az 1887. évben, s mégis 25. év alatt, a mostan meglevő kepeváltási alappal oly tőkét teremthet magának, melyre a kepe megváltást biztosan fektetheti. Egy nemzedék végrehajtja a kepeváltást.

Az erdőket tehát ez után biztos alapnak vehetjük; én azonban jelenleg nem veszem számításba. Örvendetes lesz, ha számításunkat

előnyesen zavarják meg. Veszem csak az ekklesiák egyéb fekvő birtokait, szántóit és kaszálót.

Mint mondtam a hét körben az ekklesiák 15,364 forintot vettek bé fekvőségekből. Tegyük fel, a mit teljes határozottsággal állítani is lehet, hogy ebből 5000 frt saját értelemben vett gazdaságból folyt bé; ha fel vesszük továbbá, hogy a kérdés alatti ekklesiák együttesen, jövedelmeikből, összes szükségük, kiadásuk után 5923 frtot gazdálkodtak meg, s ha felvesszük is, hogy e meggazdálkodott összeghez az ekklesiák mindenféle jövedelme járult, mégis biztosan mondhatjuk, hogy azok az ekklesiák gazdaságból évenként 5000 frtot bévehetnek, bévesznek.

De az éremnek másik fele is van; e bevételért kiadásokat is tesznek az ekklesiák. Elismerem; magam látom az ekklesiák számadásai-ba igen is gyakran az ilyen tételeket: az ekklesia gazdaságába ételre, italra ennyi s ennyi összeg; továbbá fuvarozásra — frt, sőt ilyet is látok: az ekklesia kaszálója hasznó-bérbe adásakor **áldomásra** ennyi és ennyi forint adatott ki. Kiadások terhelik az ekklesiák birtokjövedelmeit, indokolva és indokolatlanul.

E terhektől kell a földbirtok jövedelmét megszabadítunk. Lehetséges-e?

Tegyük számítás.

A jelzettem körökben van tizezer munkatehető személy. Ha minden munkatehető ekklesiái tag egy kerek esztendőben egy tenyeres vagy ígás napszámot tesz ingyen a maga kenyere és italán az ekklesiának; s ha az ekklesia ezen ingyen napszámokat földművelésre és termény értékesítésére fordítja, s minden egyes, földművelésre fordított ingyen napszám után csak 50 kr. haszna lesz az ekklesiáknak minden teher, minden kiadás nélkül meglesz az évi 5000 frt. tiszta, független földjövedelem, csak az által, hogy az egyes tagok az esztendő 365 napjából egy napot, vagyis egy napi munkájukat; nem elajándékozták, hanem tőkésítették a célra, hogy magokat s gyermekeiket a kepefizetés-től felmentsék.

Ha ugyanis a szóban forgó ekklesiákban e rendszert, ez eljárást a jelen nemzedék 25 esztendeig pontosan, kitartással fenntartja, s ha az ekklesiák az 5000 frt évi bevételt pénzügyintézeteknél vagy értékpapírokba csak 5%-al gyümölcsözőleg elhelyezik: ez a nemzedék 25 esztendő alatt 250 ezer forint tőkét teremt, mondhatni semmiből, a nélkül,

hogy bárki is meglenne terhelve és így már egy nemzedék csak e tényezővel biztosan megteremti az egész kepeválsági tőke felét.

Ez elmékedések általánosságban vannak tartva ; vagy ha úgy tekintjük egy közös programm, mely részletezést, alkalmazást igényel. Magam sem úgy értem, hogy a jelzettem 7 kör közösen hajtsa végre e tervet, e programmot; annyival kevésbbé érthettem, mert előlegesen megállítottam azt az elvet, hogy a kepe megváltása az egyes ekklésiák egyéni ügye. De a mi az egészről áll, áll az egyesekről is. Az egész részletezés és alkalmazás röviden abból áll, hogy mindenik ekklésia az általam ajánlatba hozott egyszerű módot saját kebelében, saját viszonyai ereje szerint vegye gyakorlatba, alkalmazza. A viszonyok ugyanazok, a teendő s ha úgy tetszik a teher ugyanaz: erősebb, népesebb ekklésiának nagyobb képét kell megváltani; gyengébbnek, kevésbé népesek kisebbet.

És éppen ezért, szerintem első teendő ez ajánlatom helyességének, kivihetőségének megfontolása, s ha atyámfiái, a mint remélem, helyesnek és kivihetőnek tartják s elfogadják, határozzák el magukat kivitelére; ne ijedjenek meg a 25 esztendőttől, hisz kedvező körülmények s erős akarat azt meg is rövidíthetik. Aztán hány ezer csemete maradna örökre elültetlenül, ha az ültetni akaró annak okvetetlen enni akarna a gyümölcséből. Ha mind az élevező, mind az adó zugolódik a kepe ellen, kezdjük meg megszüntetése alapját építeni.

Legelső teendőnek tartom, hogy mindenik ekklésia vegye számba hogy mennyi ingyen napszáma van; aztán saját birtokából minden évben szakítson ki annyit, a mennyit e napszámmal megművelhet s a termesztendőt értékesítheti; a mi pénzt azért kap, tegye takarékpénztárba, s ezt csendesesen folytassa minden évben.

Nékem csak az az óhajtásom, hogy köri hatóságaink és papjaink, ha eléadott elmékedésemet, ajánlatomat helyesnek találják, befolyásokat használják fel annak megismertetésére, megkedveltetésére és kivitelére.

A kepeválsági tőkének szerintem meglévő két eleméről közelebbről beszélek.

Kovácsi Antal.

Bálint Anna.

(Népballada.)

„Házamat, kertemet rád hagyom gyermekem,
Csak ne menj el, maradj, légy gyámolom nekem.“
„Köszönöm nagynéném, Isten áldja érte,
De elmegyek innen, szívem nagy bú érte:
Benedek Sándor, kit szerettem, imádtam,
Megnősült, hűtlen lett örökre irántam.
Hüségét fogadott nem egyszer, de százszor,
Ezerszer, még többször, Isten tudja hányszor.
Nem tudom ezt nézni, fáj a szívem nagyon,
Ha őt gyakran látom, megöl nagy bánatom.
Elmegyek, el, messze, bé Oláhországba.“ —
„Ne menj ki leányom idegen országba,
Szavad ott nem értik, más ott a világ is,
Mást füttyöl a rigó, más ott a virág is.
Másképpen süt a hold, más nap van az égen,
Másképp van, mint nálunk, igaz ez már régen “

Bálint Anna elment bé Oláhországba,
Azóta nem egyszer, ezerszer megbánta. —

Nagy ur, gazdag bojár lett ott a gazdája,
Fel is öltöztette kék selyem ruhába.
Fel is öltöztette szép bársony ruhába,
Arany gyűrűt huzott balkeze ujjára,
Kláris gyöngyöt rakott hófehér nyakába. —
Bár ne huzott volna, bár ne rakott volna,
Bálint Anna ma is hajadon lány volna.
Volna becsülete saját falujában,
De most még nyugta sincs a maga házában.
Egész utca gyermek gyűl háza elébe:
„Gólya szállt a házra Bálint Anna néne
Selyem köntöst hozott husvét ünnepére,
Arany fülbevalót mind a két fülébe. —
Adj' oda a rongyát elviszi a gólya,
Ha mindent elvinne ugy-e beh jó volna?“

Dézi Mihály.

A Jézust kereső gyermek.

— Bibliai példázat. —

Egyszer volt egy kis gyermek, a ki a bibliájából sok történetet olvasott Jézusról. Miként általában a kis gyermekek, úgy ő is azt gondolta, hogy a miről olvas, minden közel van hozzá s hogy tehát Jézus s

tanítványai is valahol a közelben lagnak: tán éppen abban a városban, vagy attól nem messze. Egyszer a jutott eszébe, hogy milyen jó lenne, ha ő találkozhatnék Jézussal. Megkérdezné tőle, hogy nem engedné-e meg hogy egy darab ideig nála maradjon, neki tanítványa legyen? E gondolattal foglalkozva, egy reggel korán felkelt, s mi előtt szülői felébredtek volna, utnak indult. Hogy szülőit megnyugtassa, a következő tartalmu levélkét hagyta az asztalon:

„Édes apám és édes anyám! Elmegyek, hogy felkeressem Jézust. Szeretnék tanítványa lenni Péterrel, Jakabbal és Jánossal együtt. Kicsi vagyok ugyan, de én is szolgálatára lehetek valamivel. Vízet viszek neki, ha szomjas lesz, megmosom lábait, ha útközben elfárad. Alkalmilag eljövögetek haza is, s elbeszélek róla mindent Károly.“

Károly tehát elindult. Gyorsan és vidáman haladt. S mint minden gyermek, ő is elhitte, hogy a világ csak egy pár mértföldnyi s benne minden közel található. Hitte valóban, hogy nemsokára találkozik valakivel, a ki bizonyosan megtudja mondani, hol van Jézus. De alig ment egy óránnyira, már kezdett fáradni, s éhes lenni. Ennélfogva egyenesen be ment egy házba s leült. E házban egy nagyon öreg házaspár lakott, a kiknek nem volt gyermekök. Midőn a göndörhaju fiut a szobába belépni látták, kérdezték tőle „Mi kellene neked fiam?!“ „Egy kevés kenyér és tej kellene reggelire“ — válaszolt a gyermek. Kivánságát szívesen teljesítették, s a mig reggelizett volna, elbeszélte, hogy a Jézust akarja megkeresni. Az öregeket kérte, hogy legyenek szivesek, mondják meg neki, vajjon ma hol van Jézus a tanítványaival? Az öregek e kérdésen elbámultak. „Mi nem ismerjük őt, kedves gyermekem.“ A gyermek megköszönte a reggelit, s miután az öregek még egy darab kenyeret adtak a zsebébe, tovább ment.

„Milyen különös“, mondák a jó öregek. „Ez a kis gyermek már fut, fárad, hogy megtalálhassa Jézust, s mi egész életünkben meg se próbáltuk, hogy hivei legyünk.“ A két öreg szegyenkezve szállt magába, s leborulva kérték Istent, hogy fogadja be őket is az igaz, jó keresztények közé. Ezentúl oly boldognak érezték magokat, a milyenek még soha

Ezalatt a kis gyermek már messzire elhaladt, mignem egyszer találkozik két emberrel, kik egymással vitatkoztak. Az egyik ember pogány volt, a ki éppenséggel nem hitt Jézusban. A másik keresztény volt ugyan, de nem a javából; mert ha tudott is valamit a Krisztusról, azt úgy mondotta el, mintha éppen szegyen lett volna. Gyermekünk egy pillanatra figyelve megállott, azután feléjük lépve így szólt: „Ha ismerni akarjátok Krisztust, ne töltsétek az időt beszélgetéssel, hanem jöjjetek velem és segítsetek, hogy találjuk meg, mert én is őt keresem.“ A gyermek megfogta a két ember kezét, hogy magával vigye őket. Előbb vonakodtak vele menni, mert meg akarták tudni, hová kívánja őket vezetni. Végre engedtek neki, s együtt mentek tovább. Nem sokára elértek egy szegény emberhez, ki az út szélén keservesen jajgatott.

„Oh, most már bizonyosan találkozni fogunk Jézussal — kiáltott fel a gyermek — mert ő mindig ott jár, hol betegek vannak. Ülünk le e beteg mellé, ápoljuk és vigasztaljuk őt, s Jézus egyenesen ide jő.“ Leültek tehát melléje, s ápolni kezdték. A beteg nemsokára jobban érezte magát, felkelt s megköszönve a jóindulatot, tovább ment. Jézus azonban nem jött el, s a kis fiu aggódni kezdett. Mindazonáltal felugrott s így szólott: „menjünk tovább,“ hisz maga Jézus mondta: „keressétek és megtaláljátok.“ — „Nem, kis fiu! — mondának társai — mi nem megyünk tovább. Megtanultuk mi immár, hogy miképpen kell keresnünk Jézust. Tudjuk, hogy nem találhatjuk meg őt, ha csak beszélünk róla, hanem ha követjük is őt. Isten áldjon, kis fiu, te nagy jót tettél velünk.“

A kis fiu egyedül folytatta útját tovább. Az út szélén állt egy koldus, a ki kenyeret kért tőle. Károly elővette kenyerét, melyet a reggelinél kapott, kétfelé törte, s az egyik darabot átadta a koldusnak e szavakkal: „Vegyed és egyed a Krisztus nevében; én is így cselekszem.“ — „Köszönöm kedves kis fiu! — válaszolt a koldus — ötven éve már hogy nem részesültem az Ur vacsorájában . . .“

Ezalatt az éj beállott. A kis fiu remegni kezdett. A koldus ezt észrevevén, kérde tőle: „Hogy hívnak és hol lakol, kis fiam?“ A gyermek elbeszélte egész történetét. A koldus felkelt, magával vitte egy darabig a mig megmutathatta neki a haza vivő útát Szülői, kik egész nap keresték, nagyon örvendettek visszatérésén, s mondának neki: „Egész nap kerestünk téged, fiam!“ — „Ugyan miért — válaszolt Károly a gyenge feddésre — hisz' én a Jézust kerestem.“ Majd bement kis szobájába, lefeküdt, aludt és álmodott.

S ime, álmában megjelent neki Jézus és szólt: „Kedves jó fiu! egész nap engemet kerestél, holott én mindig veled voltam. Veled voltam, midőn engemet kerestél; mikor bementél azokhoz a szegény emberekhez; mikor ama két emberrel, mikor a beteggel meg az öreg koldussal találkoztál. Veled voltam, s te elvittél engemet is mindazokhoz. Az öreg férfi és nő tanítványaim lettek; a vitatkozó felek abban hagyták a hiába való beszédet, s a helyett cselekszik a jót; a beteg áldja az Istent embertársai jóságáért és a szegény koldus érzi, hogy nincs magára hagyva a világon. Folytasd tovább is így, kedves fiu! én mindig veled leszek. Engemet szemeiddel nem láthatsz, de szivedben érezni fogod, hogy mindenütt veled vagyok.“

Clarke Fr. Jakabtól.

Ford. Nagy Sándor.

A karácson ünnep.

Az összes keresztény ünnepek között a karácson a legkedveltebb. Ez egy valóságos családi ünnep, nemcsak azért, mivel a születés, tehát a családi élet legörömteljesebb mozzanatának az eszméjéhez van fűzve,

hanem azért is, mivel ez az egyetlen alkalom, a mikor minden ház tagjai együtt lehetnek, mert az időszak olyan, hogy ekkor a mindennapi munka jó részt szünetel. Az a kis angyalfia, az az almával, dióval s játékokkal feldiszitett karácsonfa mennyi boldogságot teszen a gyermek-seregnek s mennyit szerez a titkos angyalok, a jó szerető szülőknek.

Ha egész éven át csak küzdelem az élet, ezen a napon beáll a béke s mindenki élvezi áldásait. A mi az embert legfőképpen jellemzi, a jó akarat kitárja ekkor kezeit s bőven osztogatja a maga áldásait. Még tán a legnyomorultabb ember is, ha másként nem, legalább álmában meglátja azt a csillagot, a mely jelzi, hogy hol van a szabadító. Oh mily magasztos gondolat az, a mit az evangéliumok a Jézus születése lerajzolásával kifejeznek. Lám ők ez emberek szabadítója születését csak úgy tudják megfejteni, ha azt mondják, hogy a születés földi valóságát égi jel hirdette ki. Szerintök ily nagy esemény másképpen megtörténhető nem volt, mint ha az ég ölelkezett a földdel. S valóban a Jézus születéséről elmélkedve, az jut eszünkbe, hogy csupán a József és Mária fia tudott az lenni, a kit annyi ideig vártak, a ki nemcsak hogy ki merte jelenteni, de be is tudta bizonyítani, hogy az Isten az ő végetlen szeretetével jelen van a földi emberek között. Az Isten szeretetét minden ember érzi, kell hogy érezze, mert e nélkül nem volna kezében erő, hogy a könnyet letörölje, nem jőne ajakára szó, hogy a jó adományt meghálálja.

Mi keresztények a karácsont Jézus születése emlékére ünnepeljük s oly szeretettel csüngünk rajta, hogy nem is gondolhatjuk, hogy ne lett volna mindig keresztény ünnep. Pedig úgy van. A karácsont a mai értelemben csak a 4-ik száz óta tartják a keresztények.

A születésnap megünneplése pogány szokás volt s e miatt a keresztények gondosan elkerülték. De nem vehették gyakorlatba azért sem, mivel a zsidóktól nem örökölték olyan ünnepet, a mely ezzel összeegyeztethető lett volna. Kr. születése után a második százban Január 6-ikát némely keresztények kezdték megünnepelni, mint a Jézus keresztelése napját s ezzel összehozták a születést is, de általános elfogadásra ez sem talált. Nem tudták, hogy Jézus mely időtájban született, pedig kivált azok, a kik Jézust embernek tartották, szerették volna, hogy születése is megörökítve legyen.

A kérdés körülbelől úgy nyert megoldást, hogy a mostani karácson ünnep ideje táján, a pogányok ünnepet tartottak az ugynevezett Saturnaliát annak emlékére, hogy ekkor a rabszolgáknak is teljes sza-

badság engedtetett s egy hétig gazdagon rakott asztalnál éltek. Ez az aranykor boldog ideje volt. A keresztények a szép eszméhez fűzött ünnepet könnyen magyarázhatták úgy, hogy keresztény jelleget öltson. Hiszen a kereszténység helyreállítá az Isten és az ember között való békességet s így létrehozta a szabadság és testvéri egyenlőség boldog idejét. Miután ez az eszme megfogamzott, következett az, hogy gyakorlatba hozták azt is, hogy ebbe az időtájba ajándékokat szokás adni. A pogány Saturnalia ünnep a kisgyermek ünnepével szokott végződni s így aztán a karácson is a keresztény gyermekek öröm-ünnepé lett. Ezekhez járult még az, hogy a legrövidebb napot (decz 23.), midőn a nap újra születik s ismét vissza tér a földre, szintén megünnepelték. A keresztények kaptak az alkalmon. Krisztus a szellemi világ napja könnyen összehasonlítható volt a földi világéval. Minthogy a keresztények mindezekhez a pogány ünnepekhez nagyban ragaszkodtak, úgy lehete szoktatni rólla, hogy keresztényi jelleget adtak a pogány ünnepeknek. Ilyenformán aztán decz. 25-ére felvétellett a karácson ünnepe.

Ez a magyarázat (a Neánder tört. íróé) elég világosnak látszik, de bizonyosnak még sem vehető. Bizonyos csak az, hogy a 4-ik száz második felében gyakorolni kezdték s egy néhány év alatt annyira megszerették, mintha mindig ismerték volna. Bizonyos az, hogy mi keresztények szeretjük, tárt karokkal várjuk s meleg szívvvel kívánjuk egymásnak: „Adjon Isten vig karácson!”

Boros György.

Levelek Kolozsvárról.

IV.

Hol is hagytuk a minap, kedves olvasóim? Ugy tudom, az olvasás előnyeiről volt szó. Valóban, mily élvezet, ily hideg időben az élénken csillogó tűz elébe ülni, s ott belemélyedni valamely érdekes elbeszélés olvasásába. Az olvasó egészen új világba lépik; maga előtt látja a könyvben előforduló tájakat, embereket. A mint bonyolódnak az események, kíváncsisága fokról-fokra nő, alig tudja bevárni a történet végét Némely ember, ha este hozzáfog egy könyvhez, reggelig nem tudja letenni. De hogy az olvasás élvezet legyen, kell hogy az ember folyékonyan tudjon olvasni; hogy minden betűt, minden szót, mely szemébe ötlök, abban a pillanatban felismerjen.

Legélvezetesebb a közös, fennhangon való olvasás. Nincs vonzóbb kép, mint a mikor a család a lámpa körül van gyűlve, s a családfő, vagy az egyik gyermek felolvas, míg a többiek dolgoznak. De nem mindenki tud jól felolvasni. Némelyek éles, egyforma hangon darálnak. Termé-

szetesen kell olvasni, mint a hogy beszél az ember, hogy ne is tudja a hallgató vajjon a mit hall, könyvből van-e olvasva, vagy élőszóval elmondva.

Különben az olvasás, a milyen mullattató, épp oly hasznos foglalkozás. Hanem jól meg kell választani az olvasmányt. Legtöbben csak ujságot olvasnak; ez nem sokat ér. Az ujságot, hogy mindennap megjelenhessék, nagyon gyorsan kell szerkeszteni; ritka czikk van ott gonddal, megfontolással írva. A könyvek közt is van elég selejtes, de vannak olyanok, melyeknek olvasása hasznos élvezet. Mikor például sikerült elbeszélést olvasunk, nemcsak kíváncsiságunk, érdeklődésünk van felingerelve, annyira, hogy észre sem vesszük az idő mulását, hanem egyszersmind fogalmat nyerünk az élet különböző viszonyairól, az embereknél előforduló különböző jellemekről. Élettapasztalatunk gyarapodik. Mikor útleirást olvasunk, a mellett, hogy gyönyörködünk az utazó kalandjaiban, megismerkedünk távoli vidékekkel, idegen népekkel, ezeknek szokásaival. Szellemi látkörünk tágul. Nem képzeljük többé, hogy a mi kis falunk a világ közepe; különben vannak tisztán oktató könyvek, melyek felvilágosítást adnak minden kérdésre nézve, melyet ismerni óhajtunk. A kit például az érdekel, hogy mi a legegészségesebb életmód, szóval a ki bővebben akarná tudni azokat, mik első levelünkben érintve voltak, olvasson valamely munkát az egészségtanról. Létezik olyan nem egy. A ki mesterséget űz, nagy hasznát fogja venni a mesterségére vonatkozó szakkönyveknek. Földmivelő ember egész kis könyvtárt gyűjthet a földmivelésről irt munkákból. Tudom, hogy ezt kevesen teszik: általános hiedelem, hogy könyvből nem lehet földmivelést tanulni. Pusztán könyvből nem, az bizonyos. Sokat, mit a könyv el nem mondhat, élő példából, gyakorlat útján kell megtanulni. De azért meg van a könyvnek is a maga haszna; nézzünk meg bármely virágzóbb gazdaságot: azt fogjuk tapasztalni, hogy oly emberek állanak élükön, kik bár gyakorlatból tanulták meg, de a mellett szorgalmasan olvasták a gazdasági könyveket, sőt olvassák folyvást, hogy haladjanak a koral.

Mert minden tudomány, minden mesterség halad e világon. A haladás emberi fajnak törvénye. Ezt mutatja az emberiség összes történelme ama távoli időktől fogva, mikor az ember legelőször megjelent e földön. Akkor még alig különbözött az állattól, gyenge volt, korlátozott eszü, barlangokban, erdőkben tanyázott, testét állatok bőrével fedte, s nem volt más eszköze mint egy-egy bot végére erősített hitvány kőszilánk. S mivé lett azóta az ember! Mekkora városokban lakik, milyen palotákat emel, mennyi gépje van, melyek közül némelyik oly hatalmas s egyszersmind oly szabatos, hogy egyfelől vasat képes összezúzni, másfelől mogyorót törhet szét, a nélkül, hogy a belet megsértené.

Mily haladás! És minél műveltebb lett az emberiség, annál gyorsabban haladt. A haladás soha sem volt oly rohamos, mint a mi évszázunkban, soha annyi fontos találmány nem követte oly gyorsan egymást:

gőzhajó, vasút, távirás, telefon. S ez a haladás legrohamosabb éppen a legmiveltebb nemzeteknél.

Nekünk is haladnunk kell, ha a mivelt nemzetekhez akarunk számmittatni Félre azon ósdi jelszóval: „Apám is úgy tett, én is úgy teszek.“ Ha az emberek mindig így okoskodtak volna, most is barlangokban laknánk, s ennők egymást

A fiu szeresse atyját, de igyekezzék jobban dolgozni, többet teremteni, kellemesebben élni, mint atyja Földjei legyenek termékenyebbek, háza egészségesebb, udvara lakályosabb S igyekezzék az egész falut emelni A falu nem csak telkekből áll; vannak közös részei, melyeket a falusiak közösen használnak; azokat többnyire senki sem gondolzza; pedig azok nem senkié, de ellenkezőleg éppen mindenké, tehát mindenkinek érdekében áll, hogy azok jó karban legyenek Mindenkit érdekel, például, hogy az iskola virágzó legyen; s a mivelt, okos falusi ember fel is fog vigyázni az iskolára. Neki kell tudnia, mikor jó az iskola? Mikor felel meg feladatának? Az iskolának célja nem lehet, hogy a gyermekeket minden kellő ismerettel ellássa, mire szükségük lesz az életben. Erre nincs elég idő, s a gyermekben nincs elég erő. Az iskola csak előkészítheti a gyermeket arra, hogy azután, egész életén keresztül, szaporítsa ismereteit, leginkább olvasás által. Az iskola főcélja tehát, hogy a gyermek eszét gyakorolja, fejleszse, hogy tudni vágyat ébresztszen a gyermekben Mikor tehát az iskolás gyermek éber, figyelmes, mikor látszik, hogy érti a mit a tanító magyaráz, mikor folyékonyan olvas és szereti a könyveket, akkor az iskola jó. Mikor az iskolás fiu gépiesen elmondja azt, a mit gépiesen bemagolt, a nélkül, hogy felfogná mit beszél, akkor az iskola rossz, bármennyit is tudjon a gyerek; akkor az értelmes falusi ember ne nyugodjék, míg a bajon nincs segítve, mert az egész jövő nemzedék sorsa forog kockán: a milyen az iskola, olyan lesz a falu népe.

Az iskolán kívül szükséges a faluban oly helyiség, hol a kisebb gyermekek kellő felügyelet alatt tartózkodhassanak, míg szüleik dolgozni mennek Magokra hagyatva, akár az utcán, akár az üres házban, a kisdetek sok veszedelemnek vannak kitéve, s ez az oka, részben annak, hogy nálunk annyi gyerek pusztul el, s hogy lakosságunk, a többi nemzetekhez képest, oly lassan szaporodik, daczára a születések nagy számának. A haladás szellemétől áthatott falu o v ó d á t fog állítani az iskola mellé, s még bölcsődét is a legkisebb gyerekek számára, kik még nem tudnak járni.

De van az iskolának egy más szükséges kiegészítő része: ez a fa-iskola. Nincs egészségesebb, kellemesebb eledel az érett, nemes gyümölcsnél; minden gazdának legyenek tehát háza körül gyümölcsfái; s igyekezzék minél szebb példányokat birni; ha sok jó gyümölcse van, esetleg hasznos kereskedést is űzhet vele. De a nemes gyümölcsfák ápolása gondot, ügyességet kíván; jó ahoz már az iskolában szokni, a tanító vezetése alatt; arra való az iskolához csatolt faiskola.

Értelemes lakosság így létesít egymásután új meg új közérdekű intézményeket, hogy bajait orvosolja, s jóllétét emelje.

Egyike a legfontosabb közügyeknek az utcák, árkok és hidak jó karban tartása. Pedig erre ki ügyel? A minap voltam egy jókora, gazdag, felvilágosodott helységben, melynek van óvodája, szorgalmason használt kölcsönkönyvtára, virágzó iskolája, példás néptanítója. Éppen ezen néptanítóval beszélgettem, s néztem az utcát. Őszi nap volt, a férfiak derékig csizmában, az asszonyok térdig feltürkőzve mászkáltak az ocsmány fekete habarékban, lesütött fővel, kedvetlenül, csak azt nézve, hova lépjenek. Milyen élet! gondolám magamban. Ha csak rá tekint az ember egy ilyen utcára, ki szeretne költözni a világból. „Ugyan kérem, mondám a tanítóknak, nem lehetne ezen változtatni? — Volna mód, felel. Lehetne például deszka járdát rakni a házak mentén. — Sokba kerülne az? — Mintegy száz forint készpénz kiadásba. — S ez a költség nem telnék ki ily nagy községtől? — Nem is akar belemenni. A jómóduak mind az országút szélén laknak, hol a sár még tűrhető; a palló-rakás leginkább a szegények javára fordulna, s a jómóduak ellene dolgoznának.“

Ilyen önzők sokszor a gazdagok. Eszembe jutott egy más hasonló példa. Értesültem, hogy valahol három szomszéd falunak nem volt okleveles szülész nője, s e miatt a szüléskor elkövetett ügyetlenségek sok anyának, sok gyermeknek életébe kerülnek. 80 forint készpénz kiadás mellett évenként lehetett volna három falunak közösen egy bábát tartani. Felajánlottam az összeg felét; hasztalanul. Bába nem lett fogadva, mert a jobbmóduaknak nem kell, ők a városból hozatnak szülésznőt, mikor szűkségük van rá; helytlakó bábára inkább csak a szegények szorulnak; s a szegények javával nem törődnek a jobb móduak.

Kár nekik; mutatják mennyire nem fogják fel feledatukat, kötelességeiket. Elég igazságtalanság úgy is, hogy vannak szegényebbek és gazdagabbak, miután a véletlen határozza többnyire, kinek legyen több, kinek kevesebb. De ha már így van, igyekezzenek legalább a gazdagabbak enyhíteni ezen a sajnós állapoton. Aldozzanak pénzből egy keveset arra, hogy a náluknál szegényebbeket megsegítsék. S hogy fogják ezeket leghathatósabbán megsegíteni? Ugy, ha közczélokra adakoznak, mert így egyszerre sok ember javát mozdítják elő. Így lefogják róni váltságdíjukat, azért, hogy nekik nagyobb szerencse jutott sok másnál; s magukat is boldoggá teszik, mert a nemes szív annak örül legjobban, ha minél több emberrel jót tehet. Nem úgy van-e kedves olvasóim? S most már szívélyes búcsút mondok.

Gerandó Attila.

Arany kulcsok.

(Gyermekeknek.)

Van egy csomó arany kulcsom,
Minden napom velök nyitom.

„Jó reggelt!“ az első neve
S minden ház megnyílik vele.
Ha jó az est „jó estvével“
Kedves napjaim zárom el.
Mikor ülök asztal mellett,
„Kérek szépen“ kulccsal élek.
Akármit is kapok mástól,
A „köszönöm“ kulcs válaszol.
Ha valakit szavam megbánt,
Sértést teszek mások iránt:
„Engedjen meg!“ „Oh bocsánat!“
Ezek zárják a bántalmat.
Kulcsaim fűzöm gyűrűbe.
S „légy szives“ lesz gyűrűm neve.
Ha használom mindezeket,
Lesz belőlem a jó gyermek.

(Angolból.)

T. J.

Egyleti élet és munkásság.

T. olvasóinknak és dolgozó társainknak szives üdvözetünket küldjük! Az új évre új munkásságra hívjuk fel s melegen kérjük, hogy becses támogatásukban ezután is részesítsenek.

Lelkészeink bizonynyal érdeklődni fognak a kepe megváltása iránt. A jelen számban közölt cikk elméletét — gondoljuk — jó lenne a hitek között megbeszélgetni, mert ez az életbe vágó kérdés csak hosszas érlelés és vele való foglalkozás után válik valósággá. A lelkeszi szegényes fizetésén magok a lelkeszek is sokat segíthetnek.

Felolvasások. October 28-án megkezdettük felolvasásainkat Kozlozsvárt szép számú hallgatóság jelenlétében. A gyűlésen elnökölt Főt. Ferencz József püspök ur, mint az Egylet tiszteletbeli elnöke. Kedélyesen s meleg szavakkal nyitotta meg az első felolvasó gyűlést, melynek célját — a mint kifejezé — a mult évi sikeres felolvasások már jelezték, a mi abban áll, hogy az igét hirdetni kell nemcsak a templomban, hanem a házfedelekéről és más helyekről is. Ezután az első felolvasó Dr. Brassai Sámuel állott fel s bocsánatot kér, mint Mózes mikor Farao elébe kellett volna hogy álljon, mivel ő is körülmételetlen nyelvű s azért Aront, az ékesebben szólót, vagyis Nagy Sándor papjelöltet kéri meg, hogy felolvassa dolgozatát, mely „Szózatok a jövő valóságáról.“ Az ősz bölcsész, mint korábbi felolvasásaiban, ugy ebben is a vallás védelmére kel. „Magam is figyelek az idő jeleire — mondja — s ezek közt már húzamos idő óta a vallás-ügy fejlődésére, előre vagy hátratartó irányára, vagy, egy szóval fejezve ki: hullámvásására. Nem lehet el nem ismernünk, hogy a kereszténységre nézve válságos idő

mutatkozik, hogy a hullámnak, ha nem az alján, de bizony a süppedő részén látjuk magunkat.“ Ezután elmondja, hogy a jelenben s a multban hányszor volt megtámadva a kereszténység, fenyegetve lévén a teljes megsemmisítéssel. Ezzel szemben jelezte, hogy éppen így voltak mindig s vannak ma is, a kik arról elmélkedtek, hogy mi leszen az emberiség vallása a jövőben. Ismertette egy ily francia elmélkedő Comte Ágoston elméleteit az ő megszokott éles bírálatával és bölcs észrevételeivel. A francia bölcsező valami okosabbat akart kitalálni, mint a milyen a Krisztus evangéliumán épült kereszténység, de ez bizony neki nem igen sikerült. A felolvasás egész terjedelmében olvasható lesz a Ker. Magvetőben. — Második felolvasó Gál Miklós torozckai lelkész „Egyházunk jelen helyzete s némely feladatairól“ mondott el gondos megfigyeléssel sok fontos dolgot. A felolvasás rövid kivonatját adjuk: Egyházunk két évtíz óta jelentékeny haladást tett. Ma már tényező a nemzet kulturális és valláserkölcsei életében. Az unitárius eszme hódítást tett a többi protestáns felekezetek körében is. Budapesten egyházat alapítottunk s a nagy munkában a többi protestáns felekezetek rokonszenvét és erkölcsi támogatását birtuk Külsőleg is némi szaporodás mutatkozott. Erre mintegy reakció következett, vagyis megtámadásoknak tétettünk ki. Miért? Nem az unitárius eszme kártékony volta, hanem a külső terjeszkedés miatt, mivel féltik a számbeli veszteséget. Az egyház nem kereste s nem is édesgette a jövőket s ők is csak új és nagyobb teherrel állottak szembe, tehát a teher elől menekülés nem nagyon csábíthatta hozzánk. Az unitárius egyháznak nem a külső terjeszkedés, hanem csupán a belső erősödés és intézményei erősítése lehet célja. Feladatunk első helyen nyomorral küzdő eklésiáink és papságunk ügye javítása. Erre első lépés oly eklésiáink csoportosítása, melyekben a papi fizetés a 300 frt minimumot el nem éri. Így a papok jobb állomást s az eklésiák jobb papot kapnának. A hol ez nem lehet, ott administrálnának a papjelöltek. A segélykiosztásnál legyen elv, hogy a legszegényebbeket tegyük élhetőkké. Másik elv kepe megváltási tőke teremtése. Virágzó szellemi élet napjainkban csak anyagilag is virágzó szövetkezetekben fejlődhetik. Szellemi téren első feladatunk, hogy vallásunkat előnyösen ismertessük meg, de nem a hittérítés, hanem a félreértés elkerülése szempontjából. Sokkal örvendetesebb, ha mindenik felekezetben rokon gondolkozású s meggyőződésű embereket találhatunk, mint ha évenként egy pár száz, vallásos meggyőződés nélküli ember felveszi a nevünket. A mi jelszavunk legyen: minél erősebb, szervezesebb kicsiny. Hitnézeteinket úgy kell formulázni, a hogy a mai felfogás megkivánja. Beható tanulmányozás alá veendő egyházunk álláspontja a szentkönyvekkel szemben. Egyházunk kebelében egy konstruktív bibliai kritikára szükség van. Kátéinkat s vallásos kézi könyveinket úgy kellene szerkeszteni, a hogy a mai bibliai felfogás megkivánja. Szóval — felolvasó szerint — sok teendőnk volna, mit első helyen jó lenne részletesen megbeszélgetni. A magunk részéről

terünk szűk volta miatt csak a tárgy jelzésére szorítkozhatván, azt óhajtanók, hogy a Ker. Magvető ezt az értekezést kellően méltányolván, a kívánt és kívánatos eszmecserére nyujtana tért.

A legnehezebb kereszt. Az embereknek legnagyobb része egyenesen a népiskolának köszönheti ismeretét és tudását. Itt a nemzet napszámossa a tanító csepegtette gyermeki szívökbe a jó érzetét s elméjükbe a tudás csiráit s ennyi ismerettel kellemesen és jól leélik életüket, tehát boldog emberek lehetnek. Hej de hány ember nem érezte soha az ilyen boldogságot? Hányan vannak csak jó székelyeink között is, a kiknek szemét a tudatlanság egyiptomi sötétsége borítja? Milyen borzasztó csak meggondolni is, hogy meglett, derék, ügyes, munkás ember saját nevét ne tudja leírni, sem elolvasni! Van-e terhesebb kereszt, mint az írást nem tudó ember keresztje, az tudniillik, a melyet ő egy egyszerű szerződésre is ujjával kell hogy rányomjon, mivel nem tud írni. Nem is hinné az ember, hogy évenként hány székely gyermek nem jár iskolába. Ime tájékozásul: Ny.-Szent-Mártonban 73. Verespatakon 24. Tarcsafalván 21. Haranglábán 14. Dézsfallván 21. Buzaházán 44, tehát csupán hat, felekezeti, iskolában nem tanult 197 tanköteles. A dolog csaknem így áll ott is, a hol községi és állami iskolák vannak. Szóval 1887-ben kellett volna, hogy iskolába járjon 6—12 évesig 5700 unitárius gyermek s járt 4481, nem járt 1289. Miért nem jártak? Azért, mert szülők nem engedték, hogy otthon dolgozzanak; mert szolgálatban voltak; mert nem volt ruhájok s szégyeltek felmenni. Ezek a legnagyobb bajok. Vajjon lehetne segíteni rajtok? Vegye számon mindenki a falujában levő iskolakerülőket s lássa meg, hogy mi a baj s mit lehetne tenni. A ki a kicsinyek ügyét felveszi, a Jézus Krisztusét veszi fel.

Clarke Fr. Jakab az amerikai unitáriusok egyik legjelesebb, s kétségen kívül legkedveltebb papja, a kitünő író és költő még a f. év júniusában meghalt. Műveiből a „Keresztény Magvető“ egy néhány cikket közölt, mi már két kis elmélkedését mutattuk bé; a marosi fiókegylet tagjai a Fazakas Lajos felolvasásaiból sokat tanultak meg tőle. Érdeme szerint méltatni csak ezután fogjuk s ezzel az alkalommal azzal az örvendetes hírrel lepjük meg olvasóinkat, hogy a kegyes férfi képét Ámerikában készült kitünő arcképben fogjuk bemutatni jövő évi folyamunkban. Ezzel rovandjuk le tartozásunkat a nemes szellem iránt, ki élete utolsó előtti hónapjaiban azt az ígéretet tevő, hogy lapunknak rendes dolgozótársa lesz. A képet felkérésünkre Allen Henrik J. ur készíttette el s az Ellis czég a nyomás költségét teljesen elengedte. Reméljük, hogy ez a kép egyik kedves új évi ajándékunk leend.

Vargyas. Október 28-án kettős ünnepe volt az egyháznak. Érdekekben gazdag, veterán harcosunk, nyug. esperes Gyöngyösi István ekkor búcsuzott el egyházától, melynek 44 évig volt lelki vezére. Miként agg Simeon jelent meg a szószéken, hogy papi minőségében utoljára álljon Isten előtt s utolszor hozza hívei szemébe a lelki megindulás

áldásos könnyeit. Alapigéje volt Pál apostol kérése: imádkozzatok érettem, én nem szünök meg imádkozni érettetek. Beszéde végén számolt munkájáról. Vagyason 44 év alatt többet keresztelt 2200-nál, többet temetett el 1700-nál s többet esketett 600 párnál. 1867-ig felvett egyházába 26 családot, azután 30 lelket. Az egyház vagyonát jó rendben hagyja s a diszes épületek gondos törekvése jelei. — Papi búcsuját véve, bemutatta hiveinek a helyébe lépő Kisgyörgy Sándor lelkészt, ki ilyen szavakkal köszöntött be: Eljöttem, hogy áldozatot tegyek az Urnak, készítsétek magatokat, s jöjjetek el velem ti is az áldozatra. Beszéde valóban „lélek és élet“ volt. Gyöngyösi István iktatta be, s ezt örömmel tévé, mivel látta, hogy utóda az Ur profetája, ki teljes biztosítékot nyújt neki a jövőre. Kisgyörgyben van erő és tehetség, meg van a nemes és buzgó lelkesültség. Ezek, s eddigi munkássága teljes biztosíték arra, hogy ő minden tekintetben alkalmas ember a vargyasi papságra. Üdvözljük a vargyasi egyházat a tapintatos választásért, s üdvözljük Kisgyörgy barátánkat új állomásán! — A kettős szép ünnepélyt nemesen emelte a tanuló gyermekek sikeres karéneke, mely a helybeli tanítóknak válik dicséretökre. Tanítóinkhoz ez alkalommal is buzdítólag szólunk énekgyünkért. Hallottunk panaszt, hogy nincsenek különösen gyermekek számára irt egyh. énekeink. Ez igaz. Azonban, a ki utána néz, az kap énekes könyvünkben egyes énekeket és főleg versszakokat, a melyek alkalmasok a gyermekek kedélyvilágához. — Végül megemlíthetjük, hogy a szép ünnepélyen jelen volt egyh. érdemes főgondnoka Daniel Gábor, Dr. Hajós Béla Baróthról, esperes Török Áron Rákosról, Vajna Lajos Ádámosról, Kisgyörgy József Dombórol, továbbá Sándor Gergely, Gothárd János, Ferenczi Lajos, Czirmai Lajos, Dimény Sándor stb. stb. P—cz. — A **panasz**, mely tudósítónk szerint a miatt hallható, hogy nincs énekünk a gyermekeknek — megvalljuk — alapos. A Dávid Ferencz Egylet már a mult évben tett lépéseket hirdetett pályázatával. Eredménye volt, a mint lapunkból ismeretes s legalább egy énekünkkel több van már (Unitárius K. 2. sz.). Mi a magunkét meg fogjuk tenni, de a baj csak úgy szünik meg, ha a gyermekek igaz barátai mindnyájan gondolnak arra is, hogy miképpen keljen segíteni. Szerk.

A fiók-egyletek t. elnökeit tisztelettel kéri az egyleti titkár, hogy október hónapban küldött felhívására méltóztassanak ez idő szerint kívánt válaszokat megküldeni.

Hibaigazítás. Simén Domokos sirkövére adakozók közül sajtóhibából kimaradt Gyulay Árpád ur Kolozsvárról 1 frttal.

Szeskesztői izenet. Cs. S London. Vettük, s köszönjük. Levél ment — Sz. M. Szent-Pál. Éppen lapunk zártakor vettük. Az ígret beváltását várjuk. — Nagy J. Intézkedünk, de már csak a jövőre, mert későn indult meg a dolog. — V. M. Brassó. Leveletem kaptad-e? — Raffaj D. Uj-Székely. A néhai Kovács Mihály életrajzát kiszedve félre kellett tennünk a jövő számra. Köszönjük a készséget. — P—cz. Az egyik kimaradt, de a jövőben adjuk.

Felhívás előfizetésre.

Az „Unitárius Közlöny“ havi lap II-ik évfolyamára előfizetésre hívjuk fel olvasóinkat. A magunk részéről, miként a mult évben, úgy a jövőben is minden lehetőt megteszünk arra, hogy ez a kis lap a hová eljut, mindenütt legyen ápolója a vallásos hitnek szószólója az erkölcsi tisztaságnak és segítő a mindennapi élet gondjai között. Iróinknak a mult évben oly nem remélt módon nyilvánult szives támogatása a jövőre is biztosítékot nyújt a lap szellemi részéért. Közleményeink lesznek egyházi énekek, költemények s a vallás-erkölcsi, az egyházi és társadalmi élet kérdéseivel foglalkozó czikkek. Az egyház s a tanügy jelesei életrajzát a megkezdett módon folytatjuk s előre is jelezhetjük, hogy a jövő évben *külön arcképpel* közölni fogjuk az amerikai híres lelkész Clarke Fr. Jakab, továbbá Servét Mihály, Richmond Anna, Koronka Antal, Marosi Gergely, Tiboldi István életrajzát. Törekvésünk az, hogy az egyház s különösen az unitárius egyház nevezetes emberei arcképét és életrajzát rendről-rendre birtokába juttassuk olvasóinknak.

Az „Unitárius Közlönyt“ a jövő évben is a „Dávid Ferencz Egylet“ fogja kiadni. Az egylet alapító tagjai 10 frt, a rendes tagok 1 frt (öt évre kötelező) tagdíj előre lefizetése mellett kapják.

Előfizetési összeg egész évre 1 frt 20 kr.

Mindenemü pénz, egyleti pénztárnok, *Bágyi Kálmán* úrhoz küldendő. (Kolozsvár, pénzügyi-palota).

Nagy Lajos és Boros György.

T A R T A L O M.

Üdvözölve légy karácson! Költemény	213
Békés Gáspár (képpel) Ürmössy Lajos	214
Kepe megváltás. II Kovácsi Antal.	219
Bálint Anna. (Népballada). Dézsi Mihály	224

A Jézust kereső gyermek. Clarke. Ford. Nagy Sándor	224
A karácson ünnep. Boros György	226
Levelek Kolozsvárról. IV. Gerandó Attila	228
Arany kulcsok. T. J.	231
Egyleti élet és munkásság	232
Felhívás előfizetésre	236

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvártt (Bel-középutcza).

